

Pieni on parempi

Pienten koulujen laatu
tutkimusten valossa

Cynthia Reeves, fil.tri.

SUOMEN KYLÄTOIMINTA RY:N (SYTY) JULKAISUSARJA 1/2008

ISBN 952-5626-14-8

Käännös ruotsista suomeen: Taru Laiho

Kannen teos ”Opintiellä”, kuva ja layout: Ritva Salomaa-Santala

Paino: Sälekarin kirjapaino Oy

Pieni on parempi

Pienten koulujen laatu tutkimusten valossa

Cynthia Reeves, fil.tri

Suomen Kylätoiminta ry:n julkaisu 1/2008

Sisällysluettelo

Esipuhe	1
Johdanto: Suomalainen näkökulma tutkimuksiin	3
1. Oppilaiden saavutukset	5
2. Opetussuunnitelma ja opetuksen laatu	7
3. Oppilaiden sitoutuminen	9
4. Koulun turvallisuus ja järjestys	11
5. Vanhempien ja yhteiskunnan mukanaolo	13
6. Opettajien työolosuhteet	15
7. Koulun fyysinen ympäristö ja lasten kehitys	17

Esipuhe

1.

Pienten koulujen oppilaat pärjäävät yleensä paremmin jatko-opinnoissa ja yliopistossa.

Tasa-arvo toteutuu yleensä paremmin pienissä kuin suurissa kouluissa.

Pienen koulun pedagoginen joustavuus on usein tärkeämpää kuin suuren koulun laajemmat valinnanmahdollisuudet.

Pienet koulut kasvattavat oppilaista parempia kansalaisia, jotka ovat sitoutuneempia ja kunnioittavampia.

Vanhemmat ja koulua ympäröivä yhteiskunta osallistuvat yleensä enemmän pienten koulujen toimintaan – positiivisin seurauksin.

Pienet koulut ovat huomattavasti turvallisempia kuin suuret koulut.

Pienen koulun fyysinen ympäristö tukee yleensä opetustyötä paremmin.

Tästä voi vetää vain yhden johtopäätöksen: **Pieni koulu on parempi kuin suuri!**

2.

Tämä julkaisu – ja nämä johtopäätökset – perustuvat noin 166 tutkimusraporttiin.

Filosofian tohtori Cynthia Reeves perustaa kuuden ensimmäisen luvun tekstinsä ensisijaisesti Yhdysvalloissa tehtyjen tutkimusten tuloksiin, mutta myös esimerkiksi Australiassa ja Malawissa tehtyihin tutkimuksiin. Pienen ja suuren koulun määritelmät vaihtelevat riippuen esimerkiksi siitä, mitä kouluastetta on tutkittu ja minkälaisessa ympäristössä tutkimus on tehty. Tämä ei kuitenkaan vaikuta johtopäätökseen – pienet koulut ovat yleensä parempia.

Cynthia Reeves on filosofian tohtori, jolla on laajaa kokemusta sekä tutkimustyöstä että käytännön koulutyöstä. Hän työskentelee Center for Teaching Qualityssä Pohjois-Carolinan osavaltiossa Yhdysvalloissa.

Gunilla Karlberg-Granlund, joka on itse ollut sekä pienten koulujen oppilas että opettaja ja väittelee tohtoriksi tästä aiheesta, on tehnyt johdannon, joka yhdistää ulkomaalaiset tutkimustulokset suomalaiseen asiayhteyteen. Seitsemännessä luvussa hän syventää ajankohtaisia kysymyksiä fyysisen kouluympäristön merkityksestä pohjoismaisesta näkökulmasta.

3.

Tällä julkaisulla on kaksi tavoitetta:

Ensimmäiseksi haluamme osoittaa, että pienten koulujen sulkemiselle ei ole olemassa mitään paikkansapitäviä laatuun liittyviä syitä.

Toinen tavoite on antaa pienimuotoinen työkalu niille, jotka haluavat parantaa omaa kouluaan. Reeves ja Karlberg-Granlund ovat laatineet käytännönläheisiä arviointityökaluja, joita voivat käyttää hyväkseen kaikki koulunsa laadun parantamisesta kiinnostuneet.

Emme suinkaan kuvittele, että tämä julkaisu esittelisi ainoan oikean totuuden. Karlberg-Granlund käsittelee alustuksessaan pulmaa, jonka eteen monet kunnat joutuvat puolustaessaan pienten koulujen oikeutta olemassaoloonsa. Johtopäätöksenä on, että pienten koulujen ominaisuudet ovat erilaisia kuin suurten, ja että nämä ominaisuudet on otettava huomioon kou-

lujen tulevaisuudesta keskustellessa. Toivomme, että tällä julkaisulla on jotain vaikutusta asian ympärillä vellovaan keskusteluun, ja että se jollakin tavalla tukee niitä, jotka kamppailevat säilyttääkseen pienen koulunsa nyky maailmassa, jossa ajatellaan suuren olevan kaunista ja koulujen yhdistämisen tai lakkauttamisen uskotaan olevan ainoa oikea tapa.

4.

Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) on vuosien varrella tukenut kyläkouluja monin eri tavoin. Julkaistessaan tämän julkaisun SYTY jatkaa tätä toimintaa. Aivorihi Lokus on myös ottanut esille pienet koulut raportissaan ja ollut mukana tähän julkaisuun johtaneessa kehitystyössä.

Eero Uusitalo

Professori, SYTY:n puheenjohtaja

Peter Backa

Maaseutukehittäjä

Johdanto: Suomalainen näkökulma tutkimukseen

Gunilla Karlberg-Granlund

Viime vuosina säästötoimenpiteet ovat asettaneet monet suomalaiset kunnat vaikeaan tilanteeseen. Keskustelussa asetetaan vastakain esimerkiksi pienten koulujen toimintaedellytykset verrattuna suurten koulujen toimintaedellytyksiin tai vanhustenhuolto ja opetusala. Koska valtion määrärahat eivät enää ole korvamerkittyjä, resursseista taistellaan paikallisesti. Keskustelussa etsitään vastauksia – mikä on oikein, miten asiassa tulisi edetä? Kaikkiin kysymyksiin ei kuitenkaan ole olemassa selviä vastauksia. Käsitystämme ympäristöstämme ohjaavat omat kokemuksemme.¹ Esimerkiksi käsityksemme *hyvästä koulusta* vaikuttavat muistot omista kouluajoistamme. Nämä mielikuvat siitä, minkälainen koulu on parempi tai huonompi, eivät välttämättä ole todellisuuteen perustuvia. Tässä asiassa tutkimus voi antaa yleispätevämpiä tietoja.

Arviointien mukaan kaikki Suomen perusopetusta tarjoavat koulut ovat hyviä riippumatta siitä ovatko ne pieniä vai suuria.² Voimme olla ylpeitä koulutusjärjestelmästä, jonka perusajatukseksi on samanlaisten lähtökohtien tarjoaminen kaikille asuinpaikasta tai taustasta riippumatta.³ Tästä *tasa-arvoisuuden* perusajatuksista huolimatta säästövaatimukset ovat aiheuttaneet sen, että kouluja punnitaan ja niitä pidetään säästökohteina. On kuitenkin mahdollista antaa tasa-arvoista

koulutusta, jos minkään koulun tai minkään oppilaan opettamisen kustannukset eivät saa olla toisia suuremmat. Keskustelussa keskitytään usein vain *kustannuksiin*. Toinen keskusteltava kysymys on *pedagogiikka*. Minkälainen koulu on pedagogisessa mielessä hyvä? Pienten koulujen yhteydessä väitetään usein, että ne ovat huonompia. Kaikki koulumme kuitenkin ovat, ja niiden tulisikin olla, pedagogisessa mielessä hyviä kouluja. Pätevillä opettajilla ja hyvillä opetusmateriaaleilla voidaan taata oppilaille hyvä opetus koko maassa. Koulut tarvitsevat kuitenkin tukea eritasoisilta viranomaisilta, poliitikoilta ja paikallisilta päättäjiltä sekä oppilaiden vanhemmilta ja kouluja ympäröivältä yhteiskunnalta. Ei ole olemassakaan täydellistä koulua niin kuin ei ole olemassa täydellisiä ihmisiäkään – kaikkia kouluja voidaan parantaa. Tämä julkaisu on kaikille yhteinen työkalu, jonka avulla voidaan kehittää ja arvioida sitä koulua, jossa työskennellään, ollaan oppilaana tai joka on muuten itseä lähellä.

Vaikka suomalaisia kouluja kehutaan kansainvälisesti tasa-arvoisuudestaan, se ei tarkoita, että kaikki koulut olisivat tai että niiden tulisikaan olla samanlaisia. Koulut ovat erilaisia, ja hyvä niin. Eri kouluilla on erilaisia vahvoja osa-alueita.⁴ Tohtori Cynthia Reeves on kerännyt yhteen tutkimuksia, joissa tarkastellaan, mitä pieni koulu voi merkitä oppilaiden opinnoille ja edistymiselle, ope-

¹Lippmann, W. (1966). [1922] *Public opinion*. London, Toronto, Ontario: Collier-Maxmillan Limited.

²Pienen koulun määritelmä vaihtelee eri maissa. Pienen koulun määritelmä riippuu myös siitä, mitä kouluastetta tutkitaan. Esimerkiksi Tilastokeskuksen ja opetushallituksen raporteissa pidetään pieninä kouluina alakouluja, joissa on alle 50 oppilasta. Pienten koulujen määrä on vähentynyt viime vuosina. Katso esim. Kumpulainen, T. (2005). (Toim.) *Koulutuksen määrälliset indikaattorit*. Helsinki: Opetushallitus.

³Katso esim. Brunell, V. (2002). *Jämlikhet i ett finlandssvenskt perspektiv*. Utbildningsstyrelsens framtidsforum ”Mot en jämlik utbildning” 18.1.2002. Osoitteessa <http://ktl.jyu.fi/arkisto/arkisto/vikbrujp.htm> (6.11.2007).

⁴Arfwedson, G. & Lundman, L. (1984). *Skolpersonal och skolkoder. Om arbetsplatser i förändring*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget.

tuksen laadulle, oppilaiden osallistumiselle ja yhteenkuuluvuudelle, turvallisuudelle ja järjestykselle koulussa, yhteistyölle kodin ja yhteiskunnan kanssa sekä opettajien työolosuhteille. Voi vaikuttaa kaukaa haetulta, että Suomessa käytettäisiin hyväksi muissa maissa tehtyjä tutkimuksia, koska näiden maiden koulut ovat erilaisia verrattuna suomalaisiin kouluihin. Voimme kuitenkin katsoa omaa todellisuuttamme vieraiden silmin ja näin selventää asioita, jotka ehkä muutoin ottaisimme itsestänselvyyksinä.⁵ Tässä mielessä Cynthia Reevesin yhteenvedo esimerkiksi Yhdysvalloissa tehdyistä pienistä kouluja koskevista tutkimuksista voi antaa arvokkaita uusia ajatuksia meidän koulujamme koskevaan keskusteluun. On mielenkiintoista, että Yhdysvalloissa on meneillään liike, jossa suuria kouluja jaetaan pienempiin yksiköihin tarkoituksena saada opetukseen takaisin läheisyyttä ja yhteenkuuluvuutta.⁶ Suomalaiset koulut ovat keskimäärin pienempiä kuin amerikkalaiset. Reevesin tutkimuksen perusteella voi todeta, että meidän on muistettava arvostaa sitä, että koulumme ovat pieniä.

Eri-ikäisillä lapsilla on erilaisia tarpeita. Kun lapsi aloittaa koulun, turvallisuudentarve on suurin. On tärkeää, että koulun henkilökunta ja oppilaat tuntevat toisensa. Kun lapsi kasvaa, korostuu tieto enemmän⁷ ja oppilaat haluavat mieluummin enemmän kavereita. Pitkät koulumatkat verottavat kuitenkin lasten voimia. Pienten koulujen ylläpitämisen kustannuksia harkittaessa on otettava huomioon monia eri asioita.⁸ Yksi huomionarvoinen asia on se, että monet Suomen pienistä kyläkouluista ovat entisiä kansakouluja, jotka on perustettu 1800-luvulla tai 1900-luvun alussa. Näillä kouluilla on monilla tavoin ainutlaa-

tuiset luonto- ja kulttuuriympäristöt. Tämän vuoksi tämän julkaisun viimeisessä luvussa esitellään pohjoismaisia tutkimuksia fyysisen ympäristön merkityksestä.

Nykyajan yhteiskunta on suorituskeskeinen. Tämä johtaa pahoinvointiin yhä nuorempien kohdalla.⁹ Oppimista ja opetusta ei voi kuitenkaan mitata vain koetulosten avulla. On yhteinen haasteemme kehittää kouluja niin, ettei keskitytä vain saavutuksiin ja jätetä lasten ja nuorten hyvinvointia ja itsetuntoa huomiotta. Parhaimmassa tapauksessa pieni koulu voi olla sellainen, jossa ihmisillä on tilaa kasvaa, koulu, jossa oppilat huomioidaan ainutlaatuisina yksilöinä, eikä vain oppimistulostensa perusteella. Arviointilomakkeet voivat tuoda esille joitakin niistä ominaisuuksista ja tarpeista, joita omalla koululla on. Yhteisten kokemusten perusteella voitte myös kehittää tätä työvälinettä niin, että kysymykset heijastavat oman koulunne vahvuuksia, sitä mitä itse pidätte arvokkaana ja haluatte koulusanne kehittää.

⁵Cohen, L. & Manion, L. (2000). Naturalistic and Ethnographic Research. Teoksessa M. Cohen, L. Manion & K. Morrison. *Research Methods in Education* (5th ed.) (137-157). London & New York: Routledge Falmer.

⁶Katso Internetistä esim. hakusanoilla "making schools smaller".

⁷Arfwedson, G. & Arfwedson, G. (1991). *Didaktik för lärare*. Didactica 1. Stockholm: HLS förlag.

⁸Sigsworth A. & Solstad, K. J. (2001). *Making small schools work. A handbook for teachers in small rural schools*. UNESCO International Institute for Capacity Building in Africa. Osoitteessa: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001240/124010eo.pdf> (2.11.2007)

⁹Prest, M. (2005, 30.11). Barnsjukvården ser välfärdens avigsida. *Åbo Underrättelser*, ss. 1 och 3. Finska notisbyrån (2005, 21.11). Finländska barn mer deprimerade än nordiska barn. *Vasabladet*, s. 3.

1. Oppilaiden saavutukset

Pienten koulujen oppilaat opiskelevat yleensä useamman vuoden peruskoulun jälkeen, saavat enemmän opintoviikkoja ja saavat parempia pisteitä vakiomallisissa kokeissa.¹⁰ Vuonna 1996 tehdyssä 103 tutkimusraportin tarkastelussa havaittiin, että pienten koulujen oppilaiden oppimistulokset ovat ainakin yhtä hyviä ja usein parempia kuin suurten koulujen oppilaiden. Missään tutkimuksessa ei havaittu suurten koulujen oppilaiden tuloksia paremmiksi.¹¹ Tutkimuksissa mitattiin oppimistuloksia arvosanojen, parhaiden oppilaiden listojen ja koetulosten avulla. Mittaustulokset säilyivät samoina, vaikka muut muuttujat (oppilaiden ominaisuudet, opettajien ominaisuudet, jne.) pysyvät muuttumattomina. Yhdysvaltain maaseutualueilla tehdyissä tutkimuksissa havaittiin, että lukion loppuun käyneiden ja lukionjälkeisen opiskelun aloitaneiden määrä kasvaa koulun koon pieneessä, ja että ei ole olemassa mitään suhdetta tarjottujen kurssien määrän sekä lukutaidon ja matemaattisten taitojen välillä.¹²

Pienten koulujen positiiviset vaikutukset näkyvät parhaiten riskioppilaiden kohdalla. Pienet koulut vähentävät köyhyyden vaikutusta oppilaiden oppimistuloksiin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että pienten koulujen huono-osaiset oppilaat pärjäävät huomattavasti paremmin vakiokokeissa kuin suurten koulujen vastaavat oppilaat.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että avaintekijänä oppilaiden menestyksessä on koulun koko, ei luokkaryhmien koko. Oppilaat pär-

jäävät paremmin sellaisissa kouluissa, joissa rehtori ja opettajat tuntevat heidät. Yhdessä tutkimuksessa havaittiin, että parhaita oppimistuloksia oli kouluissa, joissa on alle 300 oppilasta.¹³ Lisäksi Yhdysvalloissa tehty koulujen hallintohenkilöstöä koskeva tutkimus osoitti, että pieniä kouluja käyvät lapset olivat paremmin valmistautuneita jatkokoulutukseen kuin suurten koulujen oppilaat.¹⁴

Oppilaskerhoissa käyvien oppilaiden koulsaavutukset ovat todennäköisemmin hyviä. Pienissä kouluissa kouluajan ulkopuoliseen toimintaan osallistuu suurempi määrä oppilaista, ja he osallistuvat useampiin erilaisiin kerhoihin kuin oppilaat suurissa kouluissa. Kouluissa, joissa ilmoittautuneiden määrä on rajoitettu, lähes kaikkien oppilaiden on osallistuttava ennen kuin kerhoja järjestetään. Lisäksi pienet koulut ovat todennäköisemmin lähellä oppilaiden koteja. Lyhyt matka kodin ja koulun välillä helpottaa sekä oppilaiden että vanhempien osallistumista kouluajan ulkopuoliseen toimintaan.

Jotkut tutkijat ovat ehdottaneet, että pienet koulut ovat eduksi oppilaiden koulumenestykselle siksi, että ne mahdollistavat muita parannuksia.¹⁵ Rakenteelliset tai opetustyöhön liittyvät uudistukset toimivat parhaiten pienissä kouluissa. Lisäksi ominaisuuksien yhdistelmät lisäävät niiden vaikutusta. Esimerkiksi pienen koulun ja useamman eri ikäluokan luokkien yhdistelmä vaikuttaa enemmän oppilaiden koulumenestykseen kuin jompikumpi näistä ominaisuuksista itsekseen.

¹⁰Wasley, P.A. & Lear R.J. (2001). Small schools, real gains. *Educational Leadership*, 5(6) 22-27.

¹¹Cotton, K. (1996). School size, school climate, and student performance. *School Improvement Research Series (SIRS), Close-up #20*. Portland, OR: Northwest Regional Laboratory.

¹²Nebraska Alliance for Rural Education. Small Schools, Big Results. Rural Policy Matters. March 2006. Washington, DC: Rural School and Community Trust.

¹⁴LeFevre and Hederman. (2001). Report Card on American Education. Washington, DC: American Legislative Exchange Council. Fanning, J. (1995). Rural School Consolidation and Student Learning. Clearinghouse on Rural Education and Small Schools.

¹⁵Jimerson, L. (2006). The Hobbit Effect: Why Small Schools Work. Washington, DC: Rural School and Community Trust.

Oppilaiden saavutukset

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Vahva osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Oppilaiden taidot näkyvät useiden eri suorituskykymittarien avulla.				
B. Oppilaiden oppimistavoitteet ovat selkeitä ja laaja-alaisia.				
C. Kehittävä palaute on tärkeä osa-alue kaikilla opetusalueilla ja formatiivisia testejä käytetään oppilaiden tarpeiden löytämiseen.¹⁶				
D. Oppilaat pystyvät työskentelemään oman edistymisensä mukaan.				
E. Oppilaat suoriutuvat (kansallisten/osavaltion) standardien mukaisesti.				
F. Enemmistö koulun oppilaista jatkaa opintojaan peruskoulun jälkeen.				
G. Koulussa on käytössä tukiohjelmiä huonommin menestyvien oppilasryhmien tukemiseksi.				

¹⁶Formatiivisessa arvioinnissa mitataan oppilaiden edistystä ja havaitaan mahdolliset oppimisvaikeudet.

2. Opetussuunnitelman ja opetuksen laatu

Päätöksentekijät ja opettajat ovat usein eri mieltä siitä, voivatko suuremmat koulut tarjota laajempia opetussuunnitelmia. He ovat sitä mieltä, että pienemmät koulut – joissa opetussuunnitelmat eivät ole yhtä laajoja – eivät tarjoa oppilaille niitä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan korkeakouluissa ja työpaikoilla menestymiseen. Silti tutkimukset osoittavat, että asia ei usein ole näin. Lisäksi yhä useammin käytössä olevat etäopetusmenetelmät ja muut menetelmät voivat tasoittaa mahdollista opetussuunnitelman epätasapainoa.¹⁷ Esimerkiksi Australiassa 16 School of the Air -koulua (etäopetuskoulua) tarjoaa syrjäseuduilla asuville lapsille opetusta yli 1,5 miljoonan neliökilometrin alueella.¹⁸

Pienessä koulussa on helpompaa ottaa käyttöön opetusmenetelmiä, joiden tutkimukset todistavat parantavan oppimista. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi seuraavat:¹⁹

- Joustavat aikataulut, myös pitkät ajanjaksot
- Jatkuvuus opettaja-oppilassuhteessa eli että luokalla pysyy sama opettaja usean vuoden ajan
- Integroitu opetussuunnitelma
- Ryhmäoppimiskokemukset
- Heterogeeniset luokkaryhmät
- Monia eri ikäryhmiä yhdistävät luokkaryhmät
- Aktiivinen, kokemusperäinen (projektikeskeinen) oppiminen
- Yksilöllinen opetus

Vaikka monet näistä menetelmistä ovat tarkoituksellisia uudistuksia, joiden tavoitteena on parantaa oppilaiden oppimistuloksia, heterogeeniset ryhmät ja monia eri ikäryhmiä yhdistävät luokkaryhmät ovat usein välttämättömyyksiä pienissä kouluissa. Pienissä kouluissa ei usein ole tarpeeksi oppilaita, jotta heitä voitaisiin ryhmitellä iän ja kykyjen mukaan.

Heterogeeninen ryhmittely eli eri kyvykkyksiä yhdistelevä ryhmittely tarkoittaa sitä, että samassa luokkaryhmässä on monia eri kyvykkyystasoja edustavia oppilaita. Heterogeeninen ryhmittely yhdistettynä suuriin odotuksiin ja edistyneeseen opetussuunnitelmaan hyödyntää kaikkia oppilaita.²⁰ Heterogeenisen ryhmittelyn avulla muutoin alemman tason ryhmiin tai luokkiin sijoitettavat oppilaat joutuvat todennäköisemmin opiskelemaan vaativamman opetussuunnitelman mukaan ja heihin kohdistetaan suurempia odotuksia. Monia eri ikäryhmiä yhdistävät luokat ovat myös yleisiä pienissä kouluissa, joissa on vain vähän oppilaita. Vaikka useita eri ikäryhmiä yhdistäviä luokkia koskevien tutkimusten tulokset ovat epäyhtenäisiä, missään tutkimuksista ei käy ilmi, että tällaiset luokkaryhmät huonontaisivat oppimistuloksia. Kaikissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu tällaisten ryhmien vaikuttavan positiivisesti sosiaaliin taitoihin. Useita ikäryhmiä yhdistävien luokkien oppilaiden asenne koulua kohtaan on positiivisempi, heillä on parempi itsetunto ja paremmat johtajan taidot.²¹

¹⁷Cotton, K. (1996). School size, school climate, and student performance. School Improvement Research Series (SIRS), Close-up #20. Portland, OR: Northwest Regional Laboratory.

¹⁸<http://www.cultureandrecreation.gov.au/articles/schoolofair/>

¹⁹Jimerson, L. (2006) The Hobbit effect: Why small works in public schools. Washington, DC: Rural School and Community Trust

²⁰Burris, C.C., Heubert, J.P., & Levin, H.M. (2006). Accelerating mathematics achievement using heterogeneous grouping. American Educational Research Journal, 43 (1), 105-136.

²¹Kinsey, S. (2001) Multiage grouping and academic achievement. Champaign, IL: Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, ERIC Digest (EDO-PS-01-1).

Opetussuunnitelma ja opetus

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Hyvä osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Kaikilla oppilailla on käytössään opettajat, jotka tietävät paljon opetusaloistaan ja käyttävät opetuksessa ja oppimisessa hyväkseen parhaiksi havaittuja menetelmiä.				
B. Kaikilla oppilailla on käytössään tuoreet opetusmateriaalit, jotka soveltuvat oppimistavoitteisiin.				
C. Kaikilla oppilailla on mahdollisuus tehdä haastavia tehtäviä, jotka ovat relevantteja ja perustuvat todellisiin kokemuksiin.				
D. Kaikilla oppilailla on mahdollisuus itsenäiseen opiskeluun sekä työskentelyyn pienissä ja suurissa ryhmissä.				
E. Kaikilla oppilailla on käytössään oppimistavoitteita tukevat opetustilat ja -laitteet.				
F. Opettajat käyttävät hyväkseen monia erilaisia kiinnostavia ja tehokkaita opetusmenetelmiä.				

3. Oppilaiden sitoutuminen

Tutkimukset osoittavat, että pienten koulujen eräs etu on oppilaiden ja aikuisten väliset suhteet. Pienempien koulujen oppilaat tuntevat paremmin kuuluvansa johonkin ryhmään – tai kokevat vähemmän vieraantumista – kuin suurten koulujen oppilaat. Vieraantuminen vaikuttaa itsevarmuuteen, itsetuntoon ja omien tavoitteiden asettamiseen. Oppilaat tuntevat kuuluvansa ryhmään ja ovat sitoutuneempia, kun heidän luokkatoverinsa ja opettajansa oppivat tuntemaan heidät.²³ Tällaisia suhteita löytyy todennäköisemmin pienissä kouluissa, joissa oppilaat ja opettajat oppivat tuntemaan toisensa ja välittämään toisistaan tavalla, joka on hankalaa suuremmissa kouluissa.

Pienempien koulujen oppilaat kertovat positiivisemmista ihmissuhteista – sekä oppilaiden että oppilaiden ja opettajien välisistä (Kershaw ja Blank 1993). Annenberg Institutin tekemän tutkimuksen mukaan pienten koulujen oppilaat ovat paljon todennäköisemmin sitä mieltä, että oppilaiden välillä vallitsee keskinäinen kunnioitus.²⁴ Toisessa tutkimuksessa, jonka ovat tehneet kanadalaisen Simon Fraser Universityn tutkijat, todettiin että pienet koulut – yleensä alle 300 oppilaan – saavat aikaan ”koossapitävän yhteisöllisyyden tunteen” sekä edistävät oppilaiden luonteen kehitystä ja tunne-elämän tasapainoisuutta. Tutkijat viittaavat jatkuvasti kasvavaan maailmanlaajuiseen pieniä kouluja kannustavaan liikkeeseen, joka perustuu siihen ajatukseen, että ”pienissä kouluissa saadut kokemukset kasvattavat parempia kansalaisia ja tarjoavat paremman pohjan sosiaaliseen tasa-arvoi-

suuteen ja vastuuntuntoiseen kansalaisuuteen myöhemmin elämässä”.

Lisäksi pienissä kouluissa kouluajan ulkopuoliseen toimintaan osallistuu suurempi määrä oppilaista, ja he osallistuvat useampiin erilaisiin kerhoihin kuin oppilaat suurissa kouluissa. Kouluajan ulkopuoliseen toimintaan osallistumiseen liittyvät positiivisempi asenne koulua kohtaan, paremmat oppimistulokset ja parempi kuva itsestä.²⁵ Koulu-ympäristöstä vieraantuneilla oppilailla ei yleensä ole yhtä hyvä itsetunto ja he osallistuvat vähemmän koulun tarjoamiin kouluajan ulkopuolisiin toimintoihin.

Lisäksi pienten koulujen yhteisöllisyyden tunne tarkoittaa usein myös sitä, että koetaan enemmän yhteisöllistä tilintekovastuuta ja siksi opettajat, vanhemmat ja oppilaat pitävät yllä toisistaan huolehtivaa toimintatapaa ja korkeampia odotuksia.²⁶

Pienissä kouluissa tehokas kommunikointi on helpompaa, kun oppilailla on tukenaan aikuisia, jotka pystyvät huolehtimaan oppilaiden tarpeista henkilökohtaisemmalla tasolla.

²³Wasley, P.A. & Lear R.J. (2001). Small schools, real gains. *Educational Leadership*, 5(6) 22-27.

²⁴www.annenberginstitute.org/tools/practice/stud_engage/institutionalize

²⁵Fullarton, S. (2002). *Student engagement with school: Individual and school-level influences*: Research Report Number 27. Victoria, Australia: Australian Council for Educational Research.

²⁶Wasley, P.A. & Lear R.J. (2001).

Oppilaiden sitoutuminen

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Hyvä osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Kaikentaustaisille oppilaille syntyy merkittäviä ja pitkäaikaisia suhteita muihin oppilaisiin ja aikuisiin.				
B. Oppilailla on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon.				
C. Oppilaiden ja aikuisten vuorovaikutus perustuu keskinäiseen kunnioitukseen.				
D. Kaikki ihmiset koulussa tuntevat toisensa ja kunnioittavat toisiaan.				
E. Oppilaiden välinen vuorovaikutus perustuu keskinäiseen kunnioitukseen.				
F. Oppilailla on selkeät tavoitteet ja heitä kohtaan on suuret odotukset.				
G. Oppilaat toimivat yhdessä opettajien ja muun henkilökunnan kanssa muissakin asioissa kuin koulutyössä.				

4. Koulun turvallisuus ja järjestys

Tutkimukset ovat osoittaneet, että pienissä kouluissa väkivaltaisuus ja käytöshäiriöt eivät ole yhtä yleisiä kuin suurissa kouluissa. Koulupinnausta, häiritsevää käyttäytymistä tunneilla, aggressiivisuutta, vandalismia, varkauksia ja huumaavien aineiden väärinkäyttöä esiintyy vähemmän.

Malawilaisia kyläkouluja koskevassa tutkimuksessa todettiin, että säännöllisemmin koulussa käyvät oppilaat oppivat enemmän ja jäivät luokalleen harvemmin.²⁷

Chicagon köyhimpien alueiden pienten koulujen oppilaat olivat suurempien koulujen oppilaisiin verrattuna koulussa läsnä jopa viisi päivää enemmän lukukaudessa, ja kolmannes tai jopa puolet vähemmän oppilaista jätti koulun kesken.²⁸

Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että vakava väkivalta oli todennäköisintä suurimmissa kouluissa. Suurissa kouluissa tapahtuu 825 prosenttia enemmän väkivaltarikoksia, 270 prosenttia enemmän vandalismia, 378 prosenttia enemmän varkauksia ja murtoja, 394 prosenttia enemmän nyrkkitappeluita, 3 200 prosenttia enemmän ryöstöjä ja 1 000 prosenttia enemmän tapauksia, joihin liittyy aseita.²⁹

Koska pienten koulujen oppilaat tuntevat suurempaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, käytösongelmia on vähemmän. Pienissä kouluissa,

joissa opettajat, oppilaat ja vanhemmat tuntevat olevansa osa yhteisöä, ei luoteta yhtä herkästi kaavamaisiin sääntöihin käytöksen säätelyssä. Käytösongelmia on vähemmän, kun sääntöjen sijasta on käytössä epävirallisia rakenteita. Lisäksi etnisten vähemmistöjen ja huonomman sosioekonomisen statuksen omaavien oppilaiden käyttäytyminen muuttuu vielä positiivisemmaksi kuin muiden oppilaiden.³⁰

Kuriin liittyvät ongelmat häiritsevät oppilaita ja oppimista. Pienten koulujen oppilaat tappelevat vähemmän, tuntevat olonsa turvallisemmaksi ja käyvät koulussa säännöllisemmin. Kun opettajat ja oppilaat tuntevat olonsa turvallisiksi, eivätkä käytösongelmat häiritse heidän työtään, he voivat keskittyä paremmin opettamiseen ja oppimiseen.

²⁷Miske, S., et al (1998). Teaching and learning in Mangochi classrooms: Combining quantitative and qualitative information to study twelve primary schools in Malawi. Washington, DC: Conducted for the United States Agency for International Development by Creative Associates International.

²⁸Wasley, P.A., et al. (2000). Small schools: Great strides – A study of new small schools in Chicago. New York: Bank Street College of Education.

²⁹United States Department of Education. 1999. *Violence and discipline problems in US public schools: 1996-97*. Washington, DC: National Center for Education Statistics.

³⁰Cotton, K. (1996). School size, school climate, and student performance. *School Improvement Research Series (SIRS), Close-up #20*. Portland, OR: Northwest Regional Laboratory.

Turvallisuus ja järjestys

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Hyvä osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Koulussa kannustetaan terveitä suhteita, jotka kannustavat oppilaita käymään koulussa ja vähentävät koulun keskeyttäneiden määrää.				
B. Kuria ja järjestystä pidetään yllä yhteisen mielipiteen ja johdonmukaisen käyttäytymisen avulla.				
C. Riitojen ratkaisuun on olemassa selkeitä ja dokumentoituja menetelmiä.				
D. Koulu kannustaa ja palkitsee hyvää toveruutta.				
E. Oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa moniin eri asioihin.				
F. Opettajat tuntevat olonsa turvallisiksi ja tuetuiksi käyttäytymisenhallinnan suhteen.				

5. Vanhempien ja yhteiskunnan mukanaolo

On olemassa yhä laajempaa ja johdonmukaisempaa todistusaineistoa siitä, että vanhempien ja yhteiskunnan positiivinen mukanaolo kouluasioissa hyödyttää oppilaita. Oppilaat, joiden vanhemmat ovat mukana heidän opetuksessaan, todennäköisemmin:³¹

- käyvät koulussa säännöllisesti
- saavat parempia arvosanoja
- ilmoittautuvat mukaan haastavampiin koulutusohjelmiin
- omaavat paremmat sosiaaliset taidot sekä käyttäytyvät paremmin kotona ja koulussa

25 tutkimuksen meta-analyysissä todettiin, että oppilaat sellaisista perheistä, joissa vanhemmat osallistuvat koulutoimintaan keskimääräistä enemmän, pärjäsivät 30 prosenttia paremmin koulussa kuin oppilaat sellaisista perheistä, joissa vanhemmat osallistuivat keskimääräistä vähemmän.³²

Vanhempien laaja osallistuminen koulun toimintaan on todennäköisempää pienissä kouluissa, koska pienet koulut tarjoavat enemmän mahdollisuuksia henkilökohtaisiin yhteyksiin. Opettajat ja vanhemmat tuntevat toisensa ja pystyvät helposti tekemään yhteistyötä tukeakseen oppilaiden menestymistä. Yritysten ja kunnallisten organisaatioiden on helpompi tehdä tehokasta yhteistyötä pienten koulujen kanssa.

Vanhempien ja yhteiskunnan mukanaolo voi ilmetä monin eri tavoin. Koulun, perheen ja yhteiskunnan välisiä yhteyksiä ovat muun muassa seuraavat:³³

- Vanhemmuus: Perheet ylläpitävät

kotiympäristöä, joka kannustaa oppimista ja hyvää käytöstä. Koulut tarjoavat opetusta ja tietoja, joiden avulla perheet ymmärtävät paremmin lastensa kehitystä ja voivat tukea heitä.

- **Kommunikointi:** Koulujen on annettava perheille tietoa koulun tarjoamista ohjelmista ja oppilaiden edistymisestä. Kommunikoinnin on oltava sellaisessa muodossa, jonka perheet kokevat ymmärrettäväksi ja hyödylliseksi.
- **Vapaaehtoistoiminta:** Koulut saavat tästä prosessista eniten hyötyä luomalla joustavia aikatauluja, jolloin useimmat vanhemmat pystyvät osallistumaan, ja yrittämällä yhdistää vanhempien taidot ja kiinnostuksenkohteet koulun tarpeisiin.
- **Kotona oppiminen:** Opettajien tuen ja ohjauksen avulla perheenjäsenet voivat kotona tarkkailla ja avustaa lapsiaan läksyissä ja muissa kouluun liittyvissä toiminnoissa.
- **Päätöksenteko:** Koulut voivat antaa vanhemmille merkityksellisiä rooleja koulun päätöksentekoprosessissa sekä tarjota heille koulutusta ja tietoa, jotta he pystyvät käyttämään nämä mahdollisuudet hyväkseen.
- **Yhteistyö yhteiskunnan kanssa:** Koulut voivat auttaa perheitä käyttämään hyväkseen muiden toimijoiden tarjoamia tukipalveluja. Ne voivat myös auttaa perheitä ja kunnallisia ryhmiä tarjoamaan palveluja yhteiskunnalle, kuten kierrätysohjelmia ja ruokatarjoiluja.

³¹Henderson, A.T. & Mapp, K.L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Austin, TX: National Center for Family & Community Connections with Schools.

³²Fan, X. and Chen, M. (1999). *Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A meta-analysis*. Arlington, VA: National Science Foundation.

³³Epstein, J. *Six Types of School-Family-Community Involvement*. Harvard Education Letter. 1997.

Vanhempien ja yhteisön mukanaolo

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Hyvä osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Vanhempia pidetään merkittävänä tieto- ja ammattitaitovarantona, mitä tulee heidän lapsiinsa ja näiden oppimiskokemuksiin.				
B. Vanhemmat tuntevat olevansa tervetulleita kouluun.				
C. Koulullamme on yhteistyötä yritysten ja/tai yhdistysten kanssa.				
D. Vanhemmilta kysytään mielipidettä tai he ovat muuten mukana koulun menettelytapoihin liittyvässä päätöksenteossa.				
E. Käytössä on hyviä kommunikointimenetelmiä.				

6. Opettajien työolosuhteet

Tuoreet tutkimukset ovat osoittaneet, että koulun työolosuhteet – aika, opettajien valtaistaminen, koulun johto, urakehitys sekä tilat ja resurssit – ovat erittäin tärkeitä oppilaiden koulumenestyksen parantamisen ja opettajien työssä pysymisen kannalta.³⁴

Center for Teaching Quality -instituutin tekemän tutkimuksen mukaan pienten koulujen opettajat asennoituivat positiivisemmin työolosuhteisiinsa, mukaan lukien aika, urakehitys ja johtajuus.³⁵ Mikä vielä tärkeämpää, oppilaat menestyvät paremmin ja opettajien vaihtuvuus on pienempi kouluissa, joissa opettajat ovat tyytyväisempiä työoloihinsa.

Tutkimukset osoittavat, että opettajien korkea työmoraali on yhteydessä oppilaiden parempaan oppimistasoon. Koulut, joissa korostetaan vahvojen suhteiden luomista oppilaiden, opettajien ja vanhempien välille, luovat fyysisesti ja henkisesti turvallisen, opetusta tukevan ympäristön opettajille ja oppilaille. Pienessä koulussa tällaisten suhteiden luominen on helpompaa.

Lisäksi pienempien koulujen opettajat ilmaisevat positiivisempia mielipiteitä koulun johdosta ja pienissä kouluissa työntekijöiden työmoraali on korkeampi.³⁶ Pienempien koulujen hallintorakenteet ovat pienempiä, ja opettajat ovat usein mukana hallinnollisessa päätöksenteossa, kun kyse on oppilaisiin suo-

raan vaikuttavista asioista. Pienissä kouluissa opettajilla on myös enemmän mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa ja tehdä yhteistyötä kollegoidensa kanssa.³⁷ Chicagon pienissä kouluissa tehdyssä tutkimuksessa opettajat olivat tyytyväisempiä siihen, että pystyivät käyttämään hyväkseen kollegoidensa taitoja ja näkemyksiä sekä vaikuttamaan koulun rakenteeseen ja kehitykseen.³⁸

Lisäksi urakehitys pienissä kouluissa on väistämättä yleensä sisäistä ja yhteen paikkaan sidottua. Pienissä kouluissa omat urakehitystoimet suunnitellaan usein sen perusteella, miten voidaan tehokkaammin työskennellä oppilaiden kanssa.

Pienet koulut pystyvät tarjoamaan opettajille enemmän mahdollisuuksia keskusteluihin oppilaista, opettamisesta ja oppimisesta sekä näihin liittyvistä asioista, ja myös yhteistyöhön näiden asioiden tiimoilta.

³⁴Ingersoll, R. (2001b). Teacher turnover and teacher shortages: An organizational analysis. *American Educational Research Journal*, 38(3), 499-534.

<http://64.233.169.104/search?q=cache:2kBCsDSTeMJ:www.teachingquality.org/BestTQ/issues/v03/v03n02.pdf+%22teacher+working+conditions%22+and+%22small+schools%22&hl=en&ct=clnk&cd=3&gl=us>

³⁶Cotton, K (2001). *New small learning communities: Findings from recent literature*. Northwest regional Educational Laboratory.

³⁷Lee V.E. and Smith J.B. (1994). *Effects of high school restructuring and size on gains in achievement and engagement for early secondary students*. Madison, WI: Center on Organization and Restructuring of Schools, Wisconsin Center for Education Research.

³⁸Wasley, P.A. & Lear R.J. (2001). Small schools, real gains. *Educational Leadership*, 5(6) 22-27.

Opettajien työolosuhteet

Itsearviointi

Täytä alla oleva taulukko sen mukaan, kuinka hyvin kehittynyt kukin osa-alue on omassa koulussasi.

	Hyvä osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Kaikki koulun työntekijät ja heidän saavutuksensa otetaan huomioon ja heitä kunnioitetaan.				
B. Opettajakunta tekee yhteistyötä päätöksenteossa ja ongelmanratkaisussa.				
C. Opettajille annetaan mahdollisuuksia suunnitella opetusta yhdessä ja kehittää suhteita kollegoihin.				
D. Opettajilla on merkittävä rooli täydennyskoulutuksen valitsemisessa/suunnittelussa.				
E. Opettajakunnalla on selkeät tavoitteet ja heitä kohtaan on suuret odotukset.				
F. Opettajat ovat mukana kunnan opetusasioita koskevassa päätöksenteossa.				

7. Koulun fyysinen ympäristö ja lasten kehitys

Gunilla Karlberg-Granlund

Paikkojen merkitystä koskevassa tutkimuksessa ei lähdetä liikkeelle vain tietyn paikan fyysisistä ominaisuuksista, vaan siitä, mitä paikka merkitsee ihmisille. Kyseessä on se, miten jotakin paikkaa käytetään, miten se koetaan, ja miten sitä arvostetaan. Lasten kehitysten kannalta tärkeitä ovat sekä sisä- että ulkoympäristö. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa, jossa verrattiin eri ikäryhmien lapsia, Nordström (2000) tuli siihen lopputulokseen, että nuoremmat lapset kokevat suurempaa ”todellisuudentunnetta” ulkona ja luonnossa kokemalla asioita aistiensa avulla. Nuoret sen sijaan ovat kiinnostuneempia sisäympäristöstä kuvaillaan kotiympäristöään. Nordström havaitsi myös, että maalla asuvat lapset kokevat suurempaa yhteenkuuluvuudentunnetta paikkoihin kuin kaupunkilaislapset.³⁹

Koulun sijainti ja ulkomuoto ovat merkityksellisiä lasten viihtyvyyden ja kehityksen kannalta. Kvalsund (2000; 2004) totesi Norjassa tehdyissä tutkimuksissa, että koulujen oppilasmäärä vaikuttaa lasten yhteistoimintamahdollisuuksiin eri tavoin riippumatta siitä, että kaikki tutkimuksessa mukana olleet koulut olivat maaseutukouluja. Kouluissa, joissa oppilaita on vähemmän, lapsilla on enemmän fyysistä tilaa leikkiä välitunneilla. Leikkeihin pääsivät mukaan muutkin kuin niissä parhaat. Oppilasmäärältään pienemmissä kouluissa oppilaat oppivat tekemään yhteistyötä keskenään iästä, sukupuolesta ja harrastuksitaan riippumatta.

Oppilasmäärältään suuremmissa kouluissa oppilaat seurustelevat itsensä kaltaisten oppilaiden kanssa. Kvalsund toteaa, että nämä eri mekanismit vaikuttavat oppilaisiin eri tavalla, niin että pienissä kouluissa lapset ovat avaramat ja oppivat ymmärtämään asioita toisten näkökulmasta.⁴⁰

Tanskassa arkkitehti Kirkeby (2005; 2006) analysoi tohtorinväitöskirjassaan koulurakennusten arkkitehtonisia ratkaisuja pedagogisesta näkökulmasta. Koulurakennuksen muodon on oltava koulun pedagogiikan mukainen. Opetustapa ei riipu vain opettajista vaan myös rakennuksen ja sen ympäristön tarjoamista fyysisistä mahdollisuuksista. Koulun arkkitehtoniset ratkaisut voivat suosia tai rajoittaa joustavia työskentelytapoja. Kaiken ei tarvitse olla etukäteen valmisteltua, vaan oppilaille tulisi antaa tilaa kehittää omia projektejaan ja ratkaisujaan.⁴¹

Myös koulun piha on merkittävä oppilaiden ja opettajien viihtyvyyden ja terveyden kannalta. Eräessä pohjoismaisessa tutkimuksessa (Attwell et al 2004) etsitään hyviä ulkoympäristöjä, joita voi käyttää malleina. Kun koulun oppilasmäärä kasvaa, täytyy usein rakentaa lisärakennuksia, jolloin vanhan koulun aikaisempi ympäristö häiriintyy. Nyt on näkyvissä lisääntyntä kiinnostusta siitä, kuinka ulkoympäristö voi edesauttaa lasten oppimista ja leikkejä.⁴²

³⁹Nordström, M. (2000). *Känslan för platser. En jämförande utvecklingspsykologisk studie av barns och ungdomars värdering av fysisk miljö i Sverige och Frankrike. Del 1: Landsbygdsbarn*. Serien Kulturgeografiskt seminarium vid Kulturgeografiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.

⁴⁰Kvalsund, R. (2000). The transition from primary to secondary level in smaller and larger schools in Norway: comparing differences in context and social meaning. *International Journal of Educational Research* 33 (2000), 401-423.
Kvalsund, R. (2004a). Schools as Environments for Social Learning – Shaping Mechanisms? Comparisons of Smaller and Larger Rural Schools in Norway. *Scandinavian Journal of Educational Research* 48 (4), 347-371.

⁴¹Kirkeby, I. M. (2005). Schulbau in Skandinavien: Eränderungsprozesse und Erfahrungen aus Dänemark. *ph akzente* 2005 (1), 14-19. Tillgänglig www.sbi.dk/download/pdf/Schulbau_in_Skandinavien.pdf (11.10.2007)

Kirkeby, I. M. (2006). *Skolen finder sted*. Doktorsavhandling. Aarhus: Arkitektkolen Aarhus och Stockholm: Kungliga Tekniska högskolan.

⁴²Attwell, K., Hauan, A., Olsson, T., Schytte, B. & Tapaninen, R. (2004). Gode udemiljøer ved nordiske skoler. 16 eksempler fra Danmark, Finland, Norge og Sverige. By og Byg Resultater 034. Aalborg: Staatens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Koulun fyysinen ympäristö ja lasten kehitys

Itsearviointi

	Vahva osa-alue	Riittävä	Kehitys on tarpeen	Ei tarpeeksi tietoa
A. Koulun pihalla kaikilla oppilailla on tilaa yhtä aikaa leikkiä ja pelata välitunneilla (esim. pelata jalkapalloa).				
B. Koulun pihalla on kasveja ja luontoa				
C. Koulun piha kannustaa lapsia omaehtoiisiin aktiviteetteihin.				
D. Oppilaille on tarpeeksi tilaa koulun sisätiloissa.				
E. On tiloja, joissa oppilaat voivat työskennellä rauhassa.				
F. On tiloja, joissa oppilaat voivat tehdä ryhmätöitä.				
G. Koulurakennus ja koulun piha antavat mahdollisuuksia erilaisille käytännön aktiviteeteille.				
H. On mahdollisuus tehdä yhteistyötä esimerkiksi koulun keittiöhenkilökunnan kanssa erilaisissa käytännön aktiviteeteissa.				

**Tässä Suomen Kylätoiminta ry:n (SYTY)
julkaisusarjassa julkaistuja:**

Työtä ja palveluja kylille Suomen Kylätoiminta ry:n -	1/2007
Byaverksamhet i Finland rf:n toimintasuunnitelma 2008	2/2007

Suomen Kylätoiminta ry:n aikaisempia julkaisuja:

Kylätoiminnan suuntaviivat 2000-2002	1/2000
Kylätoiminta Pohjoismaissa – Byaverksamhet i de Nordiska länderna	1/2003
Voimaa kuin pienessä kylässä!	2/2003
Kraft som i en liten by!	4/2003
All the power of a small village!	5/2003
Kyläsuunnitelma – tehdään tulevaisuutta	1/2005
Suomen Kylätoimintaliike & Euroopan maaseutuliikkeet	2/2005
Vilken service erbjuder byarna?	3/2005
Kylätalous Yhteisötalouden käsikirja	2005
Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori Kustantaja SYTY	2005
Kyliä elinot paremmiksi yhteistoimin	1/2006
Bättre levnadsförhållanden i byarna – med förenade krafter	1/2006
Miten kylät palvelevat?	2/2006
Suomalainen Leader	2007

Tilaukset ja lisätiedot:

Suomen Kylätoiminta ry

Willa Elsa

Meijeritie 2, 25410 Suomusjärvi

Puh. + 358 (0)2 738 1761, fax + 358 (0)2 738 1763

info@kylatoiminta.fi

Svensk Byaservice

Center för lokal utveckling vid Svenska studiecentralen

Rådhusgatan 21 C, FIN-65100 Vasa

Fax + 358 (0)6 317 9005

